

Очікувані результати.

Після уроку учні зможуть:

- 🕊 оперувати поняттям «насилля»;
- 🕊 визначати різні типи насилля;
- 🕊 аналізувати та оцінювати шляхи запобігання насилля;
- 🕊 характеризувати соціальні групи, щонайчастіше піддаються насиллю;
- 🕊 визначати причини виникнення та характеризувати наслідки насилля;
- 🕊 застосовувати на практиці різні стратегії запобігання насилля;
- 🕊 розуміти важливість проведення просвітницької роботи із запобігання насилля.

Методичні прийоми для активізації пізнавальної діяльності.

Варіант А. Міні-вистава.

Два учні розігрують діалог.

С.: Щодо мене батьки застосовують насильство.

А.: Яке?

С.: Заставляють мити посуд!

А.: Хіба це насильство? Це твої сімейні обов'язки. Вони для сім'ї щось роблять, і ти, як член сім'ї, місиш щось робити.

С.: А що ж тоді насильство?

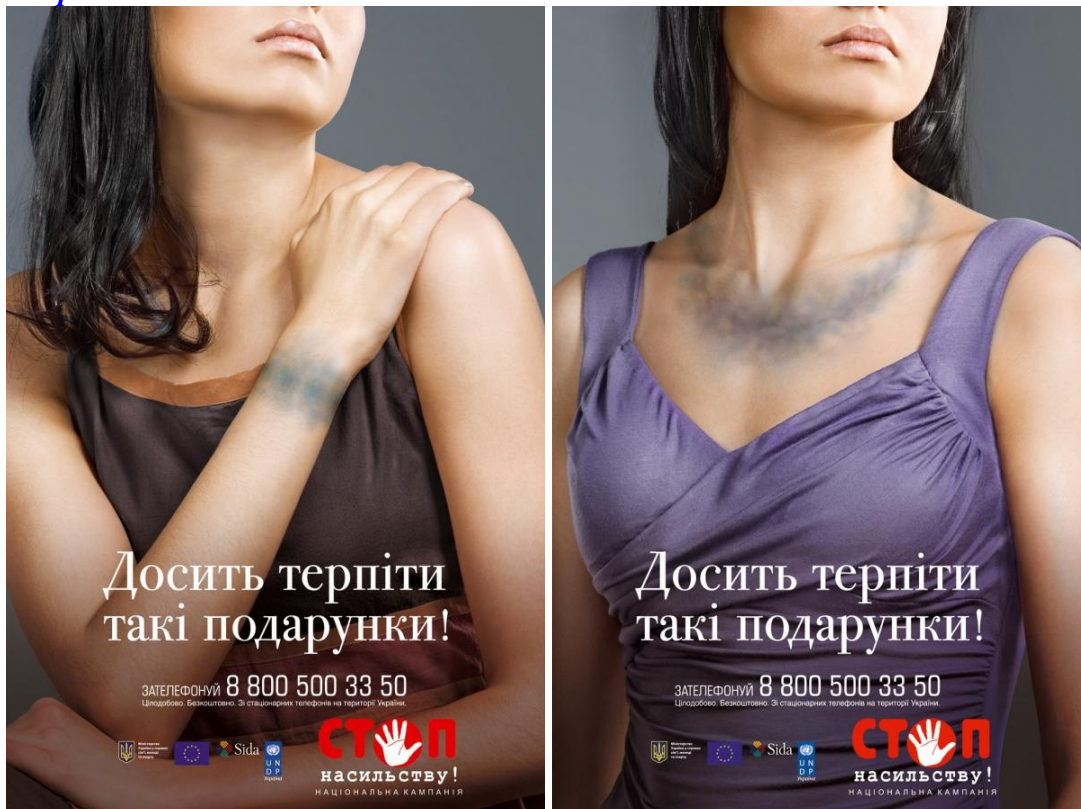
А.: Це коли ти семикласнику копняка дав або подругу по сідницях ляснув.

С.: Так я ж по-доброму. Це ж жарт.

👉 З якими думками учнів ви згодні? Чому?

👉 З якими думками учнів ви негодні? Чому?

Варіант Б. Бесіда навколо плакатів¹:

👉 До чого закликають плакати?

👉 Які причини виникнення даних плакатів?

¹ <http://www.adme.ua/social/tabasco-prizyvaet-polyubit-zhenschin-ra-tabasco-24742/>

Варіант В. Інтерактив «Опір».

«Доброволець» з учнів знаходиться в центрі класу, яка намагається примусити його зробити щось, а він намагається впевнено відмовитись. При цьому сам «доброволець» або вся група оцінює, який з видів тиску був насиллям (*лестощі, шантаж, умовляння, залякування і т. ін.*).

Питання для бесіди:

- ☞ У чому полягав конфлікт між добровольцем та групою?
- ☞ Чому доброволець опинився під загрозою насилля?

Варіант Г. Аналіз епіграфа.

Насильство в сім'ї – це мовчазний вбивця. Єдиний спосіб зупинити його – це відкрито заявити про це і дати своєму голосу бути почутим.

Пінк²

- ☞ Поясніть своє ставлення до даного вислову.

Матеріали для сприйняття та осмислення учнями теми уроку.

1. Поняття «Насильство».

Варіант А. Міні-лекція.

1.1. Насильство, за визначенням Всесвітньої Організації Охорони здоров'я, – навмисне застосування фізичної сили або влади, дійсне або у вигляді загрози, спрямоване проти себе, проти іншої особи, групи осіб або громади, результатом якого є (*або є висока ступінь ймовірності цього*) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток.

- ☞ Як визначення слів «використання влади» розширює традиційне розуміння природи насильницького?

Насильство можна визначити також як дію або бездіяльність однієї людини стосовно іншої, що завдає шкоди фізичному чи психічному здоров'ю, принижує почуття честі та гідності.

- ☞ В чому різниця між двома визначеннями поняття «насильство»?

1.2. Законодавство. В Україні заборона всіх форм насильства проголошується Конституцією України, Кримінальним кодексом України, Законом України «Про попередження насильства в сім'ї», Законом України «Про охорону дитинства», постановами Кабінету міністрів України та багатьма іншими нормативно-правовими актами.

Насильницькі дії порушують гарантоване Конституцією України право громадянина на особисту недоторканність.

- ☞ Хто повинен слідкувати за дотриманням права громадянина на особисту недоторканність?

1.3. Причини насильства, відповідно до офіційної позиції ВООЗ, частково зумовлені біологічними та іншими факторами, що дають підстави говорити про певну схильність деяких людей до агресії, однак частіше за все ці фактори взаємодіють з сімейними, суспільними, культурними та іншими факторами зовнішнього характеру і таким чином створюють ситуацію, в якій виникає насильство. У суспільствах, де насильство засуджується, воно стає рідкісним явищем.

- ☞ Чи згодні ви з тезою, що насильство було притаманне людям завжди?

1.4. Масштаби насильства. У всьому світі насильство щорічно стає причиною смерті понад 1,5 мільйона людей. На кожен насильницьку смерть припадають десятки випадків госпіталізації, сотні виїздів служб невідкладної допомоги і тисячі візитів до лікарів. Крім цього, насильство часто тягне за собою довічні наслідки для фізичного і психічного здоров'я постраждалих і їх взаємодії з іншими людьми, а також може уповільнювати економічний і соціальний розвиток.

² **Аліша Бет Мур** (англ. *Alecia Beth Moore*) більш відома як **Pink** (нар. 8 вересня 1979 року) – американська співачка, автор пісень і акторка.

Насильство – головна причина смерті людей у віці від 15 до 45 років. Кожну хвилину в світі в результаті нападу гине людина. За даними ВООЗ, кожні 40 секунд хтось із жителів Землі йде з життя свідомо закінчуючи життя самогубством. 35 осіб вбивають кожну годину в результаті збройного конфлікту. За останнє сторіччя загальна кількість загиблих у війнах і локальних зіткненнях становить 200 мільйонів. При цьому на одного вбитого в збройних конфліктах доводиться ще 40 осіб, які отримали травми різного ступеня тяжкості і потребують серйозного лікування.

☞ Чи згодні ви з тезою, що в сучасній Україні дуже багато насильства?

Варіант Б. Інтерактив «Алегорія».

Алегорія – зображення абстрактної ідеї (поняття) за допомогою образу. Значення алегорії, на відміну від багатозначного символу, однозначне і відділене від образу; зв'язок між значенням і образом встановлюється за подібністю (наприклад, лев — сила, влада чи царювання). В образотворчому мистецтві виражається певними атрибутами:

- «правосуддя» (Феміда) – жінка з зав'язаними очима, мечем і терезами;
- час (Хронос) – кремезний старий з косою та піщаним годинником;
- вино (Вакх) – старий з козячими ногами і вухами та гронами винограду;
- живопис – жінка з пензлями та палітрою художника;
- річка – дід з горщиком, з якого ллється вода як натяк на джерело.

Алегорія була характерною для середньовічного мистецтва, епохи Відродження, бароко та класицизму.

Завдання у групах: зобразити алегорію поняття «насильство», враховуючи різноманітні прояви насильства. Після цього буде презентація робіт та обговорення.

Варіант В. Вправа «Колаж почуттів»

Кожній дитині пропонують зробити (з фотографій, картинок із журналів) колаж будь-якого почуття, що стосується насильства. Потім учасники вгадують, яке це почуття, яким чином отримана картинка виражає його, хто зображений на колажі – жертва чи людина, котра скоїла насильницький акт. Якщо діти побачили в цих ілюстраціях інші почуття, запропонуйте їм пояснити свою думку.

2. Групи ризику.

Варіант А. Міні-лекція.

2.1. Хто потерпає? Від насильства потерпають як жінки, так і чоловіки, часто потерпілими від насильства стають діти та підлітки. Не обминає ця проблема і старих та немічних.

2.2. Що об'єднує жертв насилля: вони фізично або морально слабші (чи видаються такими), в очах насильника. Чому насильник так чинить? Через якість свої внутрішні мотиви, але сподіваючись на непокараність. Дійсно, є суспільства, де засуджують не злочинця, а жертву: чому вона там опинилася, чому так одягнулася, чому так робила? Де люди толерантні до проявів насилля, насилля більш масштабні.

2.3. Насильство над дітьми.

Ось низка фактів записаних з вуст ваших однолітків:

- школярка із сльозами розповідає іншим дітям: «мама мене просто уб'є, якщо дізнається, що я загубила шарф, який вона подарувала»;
- дівчинка цілий день переживає, що у неї відірвався гудзик, тому що вдома її покарають – вона боїться матері;
- батько бив дитину велосипедними спицями (залишилися сліди на ногах);
- хлопчик закриває руками голову, а інших дітей обов'язково б'є по голові – хоче, щоб їм було так же погано й боляче, як йому, коли його б'ють батьки;
- батько б'є сина за оцінки: хлопчик в школі поводить себе нахабно і зухвало і в той же час він стає блідим від будь – якого зауваження;

Відзеркалене в цих реальних фактах життя ще раз змушує задуматися: як живемо? Як ставимося один до одного? Близькі, дорогі люди, що змушує їх бути такими

жорстокими? Чому любов, доброту, терпіння пускають під укіс, і навіть до дітей при цьому немає пощади – над ними знущаються, їх б'ють, вони виростають душевно пораненими, понівеченими... У дітей зникає відчуття захищеності, вони губляться в цьому світі.

Тому проблема сімейного насильства на сьогоднішній день є дуже гострою.

Варіант Б. Навчальна технологія «плакат».

Діти об'єднуються в групи для створення на листках формату А1 соціальної реклами, що пояснює запобігання насильству. Кожна група повинна працювати з плакатами для різних соціальних категорій:

- насильниками в родині;
- жертвами насильства в родині;
- насильниками на роботі чи в школі;
- жертвами насилля на роботі чи в школі;
- людьми, що можуть здійснити сексуальне насильство;
- жертвами сексуального насильства.

Варіант В. Мозковий штурм «Хто може здійснювати насилля» та «Хто може стати жертвою насилля».

Записати на плакаті.

Варіант Г. Практикум «Аналіз ситуацій».

Кожній групі учнів вручається пакет із завданнями. Завдання: визначити вид насильства, вказати агресора і жертву ситуації.

Ситуація 1

Петрик, зайшовши у їдальню, і, як завжди, сів не на своє місце. До нього підійшла Оленка і попросила звільнити її стілець. Він відштовхнув дівчинку з такою силою, що вона впала на підлогу.

Ситуація 2

Під час перерви Юрко бігав по класу і штовхнув Іринку. Дівчинка, падаючи, ненароком розбила вазу на столі вчителя. В клас зайшла вчителька і побачила розбиту вазу. Іринка намагалась пояснити, що трапилось на перерві, але вчителька не вислухала оправдань і нагримала на неї.

Ситуація 3

Десятирічні Оля і Леся відпочивали на березі моря. До них підійшли незнайомі чоловіки і запропонували навчити їх плавати. Коли вони опинились у воді, незнайомці дозволили собі брутальну поведінку.

Ситуація 4

Після закінчення школи-інтернату Іван повернувся до рідного села. З'ясувалось, що у його будинку проживає співмешканка померлого батька. Вона прогнала його з рідної хати.

Ситуація 5

Дмитрик взяв без дозволу ручку Олега. Коли Олег це побачив, вдарив Дмитрика.

Ситуація 6

7- класниця Юля гуляла в парку із своєю собакою. Поруч на лавці незнайомі хлопці вживали алкоголь. Вони вперто пропонували Юлі до них приєднатися.

У конфліктній ситуації агресор завдає шкоду не тільки жертві, а й собі. Він не хоче відповідати за свої вчинки, спеціально заподіює шкоду іншим, тим самим він руйнує своє здоров'я. Адже лютість, жорстокість і злість руйнують його нервову систему – і хвороби неминучі. Крім того, суспільство засуджує агресивну поведінку та насилля.

3. Види насильства.

Варіант А. Міні-лекція.

3.1. За характеристиками суб'єктів, що здійснюють насильство, виділяються такі види:

- замах на власне життя або здоров'я (в тому числі самогубство , спроби самогубства, самоушкодження);
- міжособистісне насильство (насильство з боку іншої людини або групи людей);
- колективне насильство (насильство з боку держави, політичної групи, терористичної організації).

☞ Які види насильства, на вашу думку, найбільш поширені в Україні?

3.2. За природою насильство поділяють на:

- фізичне насильство – умисне завдання однією людиною іншій побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, заподіяння шкоди його честі й гідності;
- сексуальне насильство – протиправне посягання однієї людини на статеву недоторканність іншої, а також дії сексуального характеру стосовно неповнолітньої особи;
- психологічне насильство – насильство, пов'язане з дією однієї людини на психіку іншої шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, яким навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе, та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю;
- економічне насильство в сім'є – умисне позбавлення однією людиною іншої житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

☞ Наведіть приклади прояву даних видів насильства.

3.3. Прояви насильства в родині.

Фізичне насильство:

- заподіює біль за допомогою ляпасів, стусанів та ударів кулаком;
- штовхає;
- піддає життя ризику, наприклад, не проявляє обережність при керуванні машиною;
- жбурляє предмети;
- загрожує зброєю або погрожує поранити;
- фізично перешкоджає при спробі вийти з дому;
- закриває в приміщенні;
- залишає в небезпечних місцях;
- відмовляється допомогти під час хвороби, поранення, вагітності;
- перешкоджає при спробі звернутися за медичною допомогою;
- не дає заснути вночі;
- відмовляється купувати продукти харчування та інші, необхідні для сім'ї товари;
- псує особисте майно;
- ображає дітей;
- створює загрозу спричинення шкоди родичам або друзям.

Сексуальне насильство:

- поводить з дружиною/чоловіком як з сексуальним об'єктом;
- утримується від сексу і не проявляє ніжних почуттів;
- змушує проти волі роздягатися;
- здійснює статеві зносини з особливою жорстокістю;
- змушує вступати в статеві зносини проти волі, гвалтує;
- змушує вступати в статеві зносини після побоїв;
- виявляє виняткову ревність і звинувачує в любовних зв'язках з будь-ким;
- змушує дивитися і/або повторювати порнографічні дії.

Емоційне насильство:

- постійно критикує, кричить і / або ображає (наприклад, кажучи, що вона/він занадто товста/товстий, худа/худий, дурна/дурний, дуже погана/поганий мати/батько, партнер/партнерка, коханка/коханець);

- ігнорує почуття партнера;
- піднімає на сміх переконання;
- як покарання не звертає уваги на ніжні почуття;
- відмовляється працювати і вносити свою частку до сімейного бюджету;
- забороняє виходити на роботу;
- маніпулює, використовуючи при цьому брехня і незгоду;
- ображає родичів і друзів з тим, щоб прогнати їх;
- відмовляється виходити з партнером на люди;
- перешкоджає підтримувати відносини з родичами і друзями;
- не дає користуватися телефоном;
- контролює сімейний бюджет і одноосібно приймає фінансові рішення;
- принижує на публіці;
- переслідує на роботі;
- погрожує піти або вигнати партнера з дому;
- загрожує викрасти дітей;
- карає дітей або не допускає до дітей.

Економічне насильство:

- спроби позбавлення одним дорослим членом сім'ї іншого можливості розпоряджатися сімейним бюджетом, мати засоби і права розпоряджатися ними на свій розсуд, економічний тиск на неповнолітніх дітей і т.д.

☞ Чому відбувається насильство у сім'ї?

☞ Як цьому запобігти?

Варіант Б. Робота з джерелом.

Діти отримують завдання прочитати Закон України «Про попередження насильства у сім'ї та дати відповідь на питання:

- Які види насильства зафіксовані у законі?
- На які органи та установи покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї?
- Які заходи повинні здійснювати уповноважені органи для протидії насильству у сім'ї?
- Які заходи повинні здійснювати уповноважені органи для допомоги жертвам насильства у сім'ї?
- Які заходи повинні зробити суспільство для запобігання насильству?

Варіант В. Інтерактивна вправа: Займи позицію.

Суть вправи полягає в тому, що в різних кінцях класу розміщені листи паперу з написами «згоден» і «не згоден», а між ними – «не визначився». Завдання учнів: після зачитування твердження визначитися із своїм ставленням до неї шляхом переходу до відповідного листка. Після визначення учнів, учитель організовує обговорення різних позицій.

Питання:

- Жінки, які піддаються насильству в сім'ї – мазохістки. Їм подобається, коли їх б'ють.
- Деякі жінки своєю поведінкою провокують чоловіків на зґвалтування або насильство.
- Жінки, які носять відвертий одяг, напрошуються на насильства і не повинні скаржитися, коли зазнають його.
- Природа усіх чоловіків є насильницькою.
- У деяких культурах насильство є проявом кохання чоловіка.
- Насильство з боку подружжя не можливе.
- Працівниці комерційного сексу не можуть зазнати зґвалтування.
- Жінки кажуть «ні», коли вони мають на увазі «так».
- Жінки, які піддаються насильству, завжди можуть піти від кривдника.
- Кривдники, застосовують насильство, психічно нездорові.

- Справа жінки – домашнє господарство і виховання дітей.

У висновку слід згадати, що за статистикою, половина всіх убитих жінок стала жертвами колишніх або нинішніх чоловіків або коханців. У деяких країнах ця цифра наближається до 70%. Кожна четверта жінка земної кулі протягом усього життя ставала жертвою сексуального насильства.

Варіант Г. Мозковий штурм.

Суть вправи полягає в тому, що діти разом шукають методи запобігання насильству.

Варіант Г. Вправа «Впізнай».

Кожна група отримує назву одного з виду жорстокого поводження: фізичне, сексуальне, психологічне, економічне, нехтування, але якій групі дісталася яка назва залишається у секреті. Необхідно протягом 5 хв., розкрити характеристику одного з виду та презентувати цей вид чи форму жорстокого поводження з допомогою пісні, малюнка, віршів, інсценування (але без фізичного контакту). На презентацію відводиться 3 хв.

В кінці вправи пропонується назвати методи запобігання насильству.

Варіант Г. #ЯНеБоюсьСказати

Вступ. яНеБоюсьСказати або #яНеБоюсьСказати — всеукраїнська соціальна флешмобна акція щодо проблеми насильства в суспільстві України. Старт флешмобу організовано громадською активісткою, феміністкою, журналісткою, директором ГО «STUDENA» Анастасією Мельниченко у соціальній мережі Facebook.

Розміщення інформативної основи під хештегом #яНеБоюсьСказати пов'язано з відвертими розповідями з життя щодо домагання, зґвалтування, байдужого ставлення правоохоронних органів та засудження близьких оповідаючих.

Я хочу, аби сьогодні говорили ми, жінки. Аби ми говорили про насильство, яке пережила більшість з нас. Я хочу, аби ми не оправдувалися "я йшла у спортівках серед дня, а мене все одно схопили". Бо нам не треба оправдуватися. Ми не винні, винен ЗАВЖДИ насильник.

Я не боюсь говорити. І я не почуваюся винною.

Метою акції є привернення уваги суспільства до проблем насильства. Взяли участь сотні користувачів соціальної мережі Facebook, як жінки, так і чоловіки.

Я чоловік, мені 37, а коли було 11, мене намагався звалити привстаркуватий розпусник. Ліг зі мною спати. Я втік коли він почав мене мацати. Сексу не сталося. Розтління дітей це огидно, секс за примусом – негідно. Про що тут стаття? Хіба лише жінки можуть постраждати? Жінка може бути як жертвою так і гвалтівником. Або співучасником.

На дану акцію відгукнулось сотні людей. Інтернет-видавництва: ВВС Україна, ТСН, Global Voices та ряд інших видань опублікували інформацію про дану подію. Під окремими дописами жінки та чоловіки розповіли про історії, які вони бачили серед перехожих чи знайомих. Відвертість більшості історій викликало жваву дискусію на просторах українського інтернет простору.

Завдання: знайти в Інтернеті розповіді про насильство, визначити види насильства та запропонувати способи їх запобігання.

Запитання та завдання для узагальнення та систематизації

1. Дайте визначення поняттю «насилля».
2. Як людина відчуває гідність?
3. Які причини насилля?
4. Хто може стати жертвою насилля?
5. Хто може бути здійснювати насилля?
6. Чим небезпечно насилля над дітьми?

7. *Які бувають види насилля?*
8. *Як суспільство ставиться до проявів насилля?*
9. *Як національне та міжнародне законодавство намагається попередити насилля та бореться із його наслідками?*
10. *Які заходи можна зробити особисто для запобігання насиллю?*

Вихід з теми.

Вправа «Комплімент»

Мета: отримати й активізувати інформацію від учасників групи, зняття емоційного напруження. Всі стають у коло і говорять компліменти один одному.

СЛОВНИК

Гідність – поняття моральної свідомості, яке виражає уявлення про цінність всякої людини, як моральної особистості. Поняття гідності складно чітко окреслити, але приниження гідності чітко відчувається як психологічний дискомфорт. Поняття гідності вживається у законодавствах численних країн та у міжнародному праві.

Насилля – дія або бездіяльність однієї людини стосовно іншої, що завдає шкоди фізичному чи психічному здоров'ю, принижує почуття честі та гідності.